

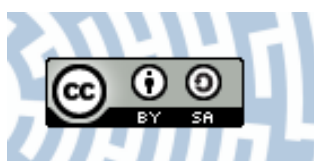

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Edukacja czytelnicza i kształtowanie kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych uczniów szkół podstawowych wspomaganych zajęciami w bibliotece publicznej. Raport z badań

Author: Dominika Zegzuła, Eugenia Smyrnowa-Trybulska

Citation style: Zegzuła Dominika, Smyrnowa-Trybulska Eugenia. (2018). Edukacja czytelnicza i kształtowanie kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych uczniów szkół podstawowych wspomaganych zajęciami w bibliotece publicznej. Raport z badań. "EduAkcja. Magazyn Edukacji Elektronicznej" (Nr 2 (2018), s. 20-36)

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

**EDUKACJA CZYTELNICZA I KSZTAŁTOWANIE
KOMPETENCJI INFORMACYJNO –
WYSZUKIWAWCZYCH UCZNIÓW SZKÓŁ
PODSTAWOWYCH WSPOMAGANYCH ZAJĘCIAMI
W BIBLIOTECE PUBLICZNEJ. RAPORT Z BADAŃ**

**READING EDUCATION AND DEVELOPMENT OF
INFORMATION AND SEEKING COMPETENCIES OF
STUDENTS OF BASIC SCHOOLS HELPED WITH CLASSES
IN THE PUBLIC LIBRARY - REPORT ON RESEARCH**

DOMINIKA ZEGZUŁA, EUGENIA SMYRNOVA-TRYBULSKA

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Artykuł jest prezentacją wyników badań przeprowadzonych metodą eksperymentu pedagogicznego w roku szkolnym 2017/2018. Badania zostały przeprowadzone na grupie 310 uczniów Szkoły Podstawowej. Miały charakter cyklicznych, systematycznych zajęć w bibliotece publicznej w celu kształtowania kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych. Poruszały problem jakości i poziomu kompetencji kluczowych uczniów i nauczycieli. Opracowanie nie porusza teoretycznych fundamentów istoty kształtowania kompetencji informacyjno – wyszukiwawczych. Ma charakter studium przypadku jako załączek do rozważań nad możliwościami wdrożenia przyszłych rozwiązań w edukacji.

The article is a presentation of the results of research carried out by the pedagogical experiment in the 2017/2018 school year. The research was carried out on a group of 310 students from the Primary School. They were cyclical, systematic activities in the public library in order to shape information and search competences. They raised the problem of the quality and level of key competences of students and teachers. The study does not address the theoretical foundations of the essence of shaping information and search competences. It has the character of a case study as a germ for considering the possibilities of implementing future solutions in education.

Słowa kluczowe: edukacja, biblioteka publiczna, kompetencja informacyjno – wyszukiwawcza, szkoła podstawowa, technologia informacyjno – wyszukiwawcza.

Key words: education, public library, information and search competency, primary school, information and search technology.

Wprowadzenie

Kompetencje informacyjno-wyszukiawcze są składową jedną z ośmiu kompetencji kluczowych tj. informatycznej, których poziom ma swoje odzwierciedlenie w progresji edukacji dzieci i młodzieży. Pozostałe to: porozumiewanie się w języku ojczystym i w języku obcym, kompetencje matematyczne i podstawowe naukowo-techniczne, umiejętność uczenia się, społeczno-obywatelskie, przedsiębiorczość, aktywność kulturalna. Definicje kompetencji w literaturze określane są niejednoznacznie. Okońska-Walkowicz (2009, s.17) zauważa, że kompetencje są skutkiem (rezultatem) osiągniętym przez ćwiczenie umiejętności i nabywanie doświadczeń podbudowanych przekonaniem, pewnością opartą na refleksji, dlaczego tak postąpić w danej sytuacji. Lub też „z literatury definicje najczęściej określają ten termin jako zestaw umiejętności związanych ze zdobywaniem informacji, począwszy od rozpoznania potrzeb informacyjnych, aż do właściwego jej wykorzystania.” (Derfert-Wolf, 2005, s.2). Do najbardziej sprecyzowanych i akceptowanych definicji Information Literacy (kompetencje informacyjno-wyszukiawcze) należą te określone przez American Library Association, Deklarację Praską UNESCO czy Chartered Institute of Library and Information Professionals w Wielkiej Brytanii. Polski Ośrodek Rozwoju Edukacji określa je jako „te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.” (Ośrodek Rozwoju Edukacji [ORE], 2015).

Istotę problemu zauważono i wdrożono również na poziomie edukacji szkoły podstawowej określając ramy kształcenia informatycznego w obowiązującej podstawie programowej. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 „Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych” w punkcie 3. pp. 5 szczegółowo określa, że „do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą (...) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji.” (Ministerstwo Edukacji Narodowej [MEN], 2016).

Pomimo faktu, że podstawa programowa jasno określa cele edukacji informatycznych w tym także informacyjno-wyszukiawczych, to biorąc po uwagę problemy, z jakimi borykają się samorządy mniejszych miejscowości (organizacyjne, społeczne, finansowe), istnieje obawa, że realizacja założeń wynikających z poziomu kompetencji informacyjno-wyszukiawczych, jaki powinni osiągać uczniowie szkoły podstawowej może wymagać wsparcia innych instytucji (np. bibliotek publicznych).

Niniejszy artykuł jest próbą zarysowania problemu uświadamiającego konieczność współpracy na poziomie Biblioteki Publiczne – Szkoły Podstawowe w celu realizacji podstawy programowej z zakresu kształtowania kompetencji

informacyjno-wyszukiwawczych. Opracowanie nie nosi znamion teoretycznych rozważań nad kształtowaniem i istotą kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych. Ma raczej charakter studium przypadku poziomu i jakości umiejętności, którego celem była odpowiedź na zasadnicze pytanie:

W jakim stopniu systematyczna i zaplanowana współpraca Bibliotek Publicznych ze Szkołami Podstawowymi w kontekście edukacji wspomagananej nowymi technologiami determinuje jakość czytelnictwa i kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych dzieci w wieku szkolnym, a także podnosi jakość realizacji oraz komponenty kształtowania postawy czytelniczej i świadomości medialnej podstawy programowej szkoły podstawowej oraz kształtuje świadomość nauczycieli w tym zakresie?

Badania pilotażowe, które były podstawą opracowania zostały zrealizowane w formie projektu edukacyjnego. Rekonesans, jaki dzięki nim uzyskano, pozwolił na obranie dalszego kierunku badawczego oraz podjęcie kolejnych analiz. Jest jednym z wielu działań mających docelowo określić strukturę i fundamenty programu edukacyjnego systematycznej współpracy bibliotek publicznych ze szkołami podstawowymi, który można by potraktować jak propozycję realizacji z elementami metodologii i dydaktyki stosowanej we współczesnej edukacji, a zatem odpowiednim do szerokiego wdrożenia. Jest opracowaniem wyników badań, których podstawy teoretyczne ukazały się w osobnej publikacji. Natomiast kolejne etapy badań są w realizacji.

Koncepcja badań

Struktura badań oraz fakt, że ich zakres wybiegał poza grupę eksperymentalną wymagał posłużenia się dwoma metodami badań pedagogicznych. W ramach nich dokładnie dopasowano i sprecyzowano techniki adekwatnie dla uzyskania pożądanego efektu:

- metodę eksperymentu pedagogicznego techniką jednej grupy skierowano głównie do grupy eksperymentalnej tworzonej przez uczniów szkoły podstawowej. Niezależnie od powyższego w całym przebiegu eksperymentu posiłkowano się obserwacją,
- metodą sondażu diagnostycznego posłużono się posługując technikami: wywiadu w stosunku do nauczycieli uczniów tworzących grupę eksperymentalną.

Ponadto analiza dokumentów źródłowych takich jak podstawa programowa szkoły podstawowej, akty prawne regulujące prace biblioteki oraz szkoły podstawowej dostarczyła informacji będących poniekąd istotnym czynnikiem warunkującym analizę wyników ogółu badań.

„Pomimo faktu, że liczne organizacje i naukowcy próbowali opisać umiejętność korzystania z informacji, nie ma jednej uzgodnionej definicji tego

pojęcia. Definicje znajdujące się w literaturze w większości przypadków odnoszą się do tego terminu jako zestawu umiejętności związanych z pozyskiwaniem informacji, począwszy od identyfikacji potrzeb informacyjnych, a skończywszy na efektywnym wykorzystaniu informacji.” (Borawska-Kalbarczyk, 2015, s. 131). Przedmiotem badań jest próba ustalenia rodzaju i jakości umiejętności bezpośrednio przekładających się na postawy czytelnicze oraz kompetencje informacyjno-wyszukiwawcze uczniów szkoły podstawowej:

- poziom medialny i czytelniczy badanej grupy: powszechność czytelnictwa, rodzina i jej stosunek do czytelnictwa, czytanie i/lub słuchanie ze zrozumieniem, możliwości czytelnicze i poznawcze dzieci, umiejętność pracy w grupach czytelniczych, umiejętności pozyskiwania, gromadzenia, selekcjonowania, przetwarzania i przyswajania informacji jako źródeł wiedzy oraz rozrywki, kształtowania postaw czytelniczych i medialnych, poszerzania i rozwijania umiejętności i zainteresowań wspieranych TIK,
- stosunek nauczycieli do współpracy z bibliotekami publicznymi: interesowność, zaangażowanie, świadomość potrzeby podnoszenia kompetencji uczniów,
- kompetencje medialne i czytelnicze nauczycieli: poziom zaangażowania, poziom umiejętności, determinanty wykorzystania TI w nauczaniu.

W myśl zasady, że „podczas nauczania uczniowie powinni mieć możliwość konstruowania wiedzy w oparciu o własne doświadczenia. Nauczanie nie powinno ograniczać się do przekazywania przez nauczyciela werbalnie wiedzy. Dlatego nauczyciel nie powinien skupiać się na rozwijaniu konkretnych umiejętności, ale kładzie nacisk na uczenie się w kontekście o wielu znaczeniach” (Smyrnova-Trybulska, 2018, s. 234), a także mając na względzie wiarygodność efektów i wyników, badania starano się przeprowadzić możliwie kompleksowo. Dlatego też niezbędna okazała się wielopłaszczyznowość. Skupiono uwagę na wzajemnych relacjach uczestników eksperymentu pedagogicznego bezpośrednio odnoszących się do edukacji w rozumieniu tego opracowania:

- nauczyciel – uczeń: propagowanie czytelnictwa nad obowiązkowego oraz świadomości powszechności źródeł informacji, netykieta, kształtowanie kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych na języku polskim oraz zajęciach komputerowych,
- bibliotekarz – uczeń / czytelnik biblioteki publicznej: propagowanie czytelnictwa, kształtowanie świadomości informacyjnej i zarządzania zasobami wiedzy (legalność, kompetencja, selekcja), budowanie pozytywnych wzajemnych relacji, kontekst zasobów technologicznych biblioteki jako lokalnego centrum informacji popularnonaukowej,
- bibliotekarz – nauczyciel: budowanie relacji i działań mających na celu wspólne kształtowanie społeczeństwa informacyjnego dzieci i młodzieży.

Zajęcia odbywały się z użyciem tradycyjnych oraz innowacyjnych technik i metod pracy edukacyjnych w bibliotece. Podzielono je na dwa cykle tj. w klasach

I-III – edukacja czytelnicza oraz w klasach VI-VI – kształtowanie kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych.

Prezentacja wyników badań

Grupę eksperymentalną tworzyli uczniowie wszystkich klas szkoły podstawowej miasta do 15000 mieszkańców. Badania przeprowadzano niezależnie z podziałem na poziomy edukacyjne:

- klasy I-III Szkoły Podstawowej w tym jedna klasa 6-latków – 118 uczniów,
 - klasy IV- VI Szkoły Podstawowej – 192 uczniów,
- Placówka nie prowadzi klas VII. Łącznie zbadano 310 uczniów.

Zatem uczniowie z grupy eksperymentalnej na I poziomie edukacyjnym (klasy I-II) na żadnym z etapów eksperymentu nie zostali porównani z uczniami na II etapie (klasy IV-VI). Dobór grupy badawczej (szkoły, która wzięła udział w projekcie) miał charakter losowy. Niemniej jednak spełnia ona również kryteria stawiane przez badacza:

- szkoła jest publiczna, powszechna i nieprofilowana,
- szkoła działa w małej miejscowości (poniżej 50 000) i posiada wysokie możliwości integracji z Biblioteką Publiczną,
- uczniowie grupy badawczej oraz ich nauczyciele posiadają podstawową umiejętność obsługi komputera i urządzeń peryferyjnych adekwatnie do wieku.

W celu prawidłowej analizy danych ustalono zagadnienia kontrolne eksperymentu, którymi są:

1. poziom medialny i czytelniczy badanej grupy:
 - powszechność czytelnictwa, rodzaj i jakość czytanej literatury,
 - czytanie i/lub słuchanie ze zrozumieniem,
 - możliwości czytelnicze i poznawcze dzieci,
2. poziom kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych,
 - umiejętność pracy w grupach,
 - umiejętności pozyskiwania, gromadzenia, selekcjonowania, przetwarzania i przyswajania informacji jako źródeł wiedzy oraz rozrywki,
3. postawa czytelnicza i medialna w aspekcie poszerzania i rozwijania umiejętności i zainteresowań wspieranych technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
4. postawa nauczycieli:
 - ustalenie stosunku nauczycieli do współpracy z bibliotekami publicznymi: interesowność, zaangażowanie, potrzeba podnoszenia kompetencji uczniów,
 - ustalenie kompetencji medialnych i czytelniczych nauczycieli: poziom zaangażowania, poziom umiejętności, determinanty wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu,

- badanie świadomości nauczycieli szkoły podstawowej w kontekście propagowania czytelnictwa oraz kształtowania kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych wśród uczniów.

Przebieg eksperymentu wpisywał się czasowo w tok nauczania roku szkolnego 2017/2018 (dwa semestry) obejmował 58 spotkań dla grupy eksperymentalnej klas I-III oraz 80 spotkań dla grupy eksperymentalnej klasy IV-VI.

Z uwagi na fakt, że siatka programowa nie zakłada systematycznych lekcji bibliotecznych w Bibliotece Publicznej zajęcia odbywały się w ramach języka polskiego dla starszych klas oraz ogólnych zajęć dla klas młodszych. Eksperyment pedagogiczny miał charakter systematycznych zaplanowanych zajęć bibliotecznych w systemie 2 godzin lekcyjnych co drugi miesiąc (dodatkowo pomiędzy zajęciami uczniowie zobowiązani byli wykonać zadania, co wiązało się z koniecznością wizyty w bibliotece). Niezbędne zatem okazało się porozumienie pomiędzy kadrami biblioteczną i szkolną. Zajęcia odbywały się wyłącznie w budynku bibliotecznym posilkiwane sprzętem i możliwościami, jakimi placówka dysponuje:

- telewizor multimedialny połączeniem do Internetu.
- czytelnia wyposażona w 8 stanowisk komputerowych.
- projektor multimedialny.
- podstawowe urządzenia biurowe (drukarka, skaner, faks).

Wybrane tematy zajęć bibliotecznych dla klas IV-VI:

- Dzieje książki – informacja na wagę złota,
- Bitwa na książki – tradycyjna kontra cyfrowa,
- Literatura popularnonaukowa w bibliotece. Układ, podział i zastosowanie źródeł informacji w labiryncie,
- Literatura popularnonaukowa w bibliotece. Układ, podział i zastosowanie źródeł informacji cz. 2 (słowniki i encyklopedie) – co było pierwsze Google czy indeks?

Wybrane tematy zajęć bibliotecznych dla klas I-III:

- Z północy na południe z Państwem Centkiewicz na pingwinie,
- A któż to wypowie poprawnie? – Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego,
- Już czytam o czym chcę a wy proszę słuchajcie mnie...,
- Straszne czary mary czy legendy?

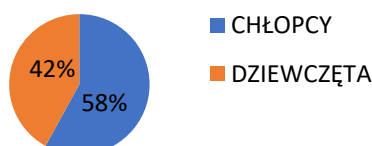
Wskaźniki zagadnień kontrolnych ustalono na podstawie analizy dokumentów podstawy programowej kształcenia na poziomie podstawowym, priorytetów i zaleceń Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczących kształcenia kompetencji medialnych i czytelniczych na poziomie podstawowym, Programu Rozwoju Bibliotek, Corocznego Raportu Biblioteki Narodowej o stanie czytelnictwa w Polsce oraz Katalogu kompetencji informacyjnych i medialnych. (Instytut Książki, 2018; MEN, 2017; Prawo oświatowe, 2016; Program Rozwoju Bibliotek, 2019).

Poniżej uwzględniono wyniki eksperymentu z podziałem na grupy eksperymentalne klas I-III oraz klas IV-VI, co wydaje się być uzasadnione i jak najbardziej odpowiednie z uwagi na różnorodność wymagań stawianych uczniom na

kolejnych etapach rozwoju. Sposób ten pozwolił umieścić punkt odniesienia adekwatny do poszczególnych grup (zestawienie klas). Poniższe dane empiryczne stanowią wybrane wskazania sumaryczne badań pilotażowych.

Rozkład procentowy respondentów w podziale na płeć jest niemal połowiczny. W eksperymencie udział łącznie udział wzięło 118 uczniów klas I-III w tym 68 uczniów i 50 uczennic. Zakłada się, że rozkład płci wśród uczniów nie ma większego wpływu na wyniki badań, gdyż obecnie zarówno chłopcy jak i dziewczęta w równej mierze posiadają zainteresowania i umiejętności związane z technologiami. Rozkład próby prezentuje wykres nr 1.

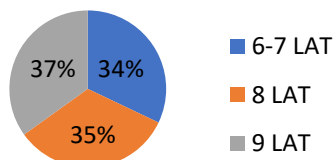
KLASY I-III

Wykres 1. Podział uczniów ze względu na płeć. Grupa eksperymentalna i-iii.

Dość istotnym elementem w podziale respondentów jest ilościowy układ grup wiekowych uczniów z uwagi na wielopoziomowość stawianych wymagań edukacyjnych oraz możliwości i różnorodność rozwojową samych dzieci. 40 ze 118 badanych dzieci było wieku 6-7 lat. Podobna liczba 41 cechowała dzieci w wieku 8 lat. Wiek 9 lat deklarowało 37 dzieci.

KLASY I-III

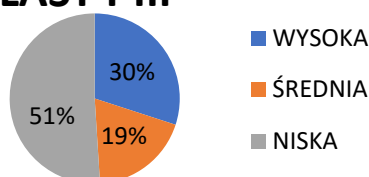

Wykres 2. Podział uczniów ze względu na wiek. Grupa eksperymentalna i-iii.

W określeniu badania poziomu medialnego i czytelniczego grupy pomocne okazało się rozpoznanie w zestawieniu kontrastowym znajomości tradycyjnych i cyfrowych źródeł informacji (patrz wykres 3 i 4). Wyniki dość zaskakująco ukazują, że problemem niskiego poziomu wiedzy na temat źródeł informacji nie jest sam sposób jej pozyskiwania (analogowy, tradycyjny w opozycji cyfrowego) ale proces wyszukiwania informacji. W przypadku tradycyjnych źródeł informacji aż 60 (w przypadku źródeł cyfrowych 67) dzieci przyznało brak wiedzy na temat źródeł

informacji lub nie wykazało się podstawową umiejętnością jej wyszukania we wskazanym przez siebie źródle (poniżej 4). Tylko 23 (w przypadku cyfrowych źródeł 20) dzieci potrafiło wskazać pomiędzy 5 a 9 źródeł informacji lub też wyszukać informację we wskazanym przez siebie źródle. Wysoką znajomością tradycyjnych źródeł, a zatem wskazało 10 lub powyżej i wykazało się biegłą umiejętnością obsługi przynajmniej jednego źródła informacji 35 (w przypadku cyfrowych źródeł 31) dzieci.

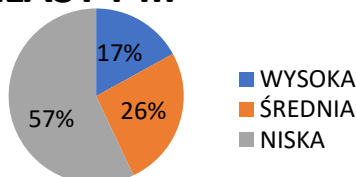
KLASY I-III

Wykres 3. Znajomość i obsługa tradycyjnych źródeł informacji. Grupa eksperymentalna i-iii.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

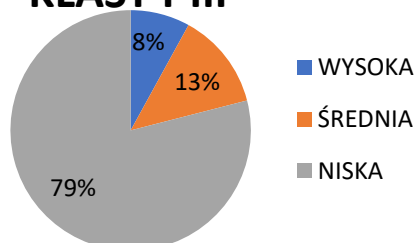
KLASY I-III

Wykres 4. Znajomość i obsługa cyfrowych źródeł informacji. Grupa eksperymentalna i-iii.

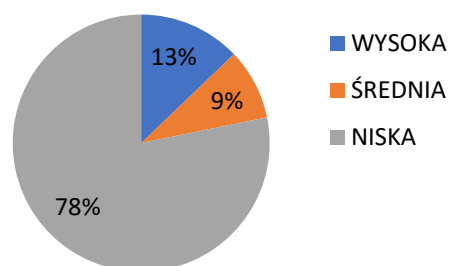
Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

Podobnie do powyższego zestawiono formy przekazu informacji tradycyjnych i cyfrowych (wykresy nr 5 i 6). W tym miejscu z badania wysuwają się podobne wnioski, że nie forma przekazu / odbioru informacji u najmłodszych jest problemem, ale brak umiejętności pozwalających na to: słuchanie ze zrozumieniem, krytyczna analiza danych, empatia, czytanie ze zrozumieniem, możliwości poznawcze dzieci. 93 (w formie cyfrowej 92) z badanych dzieci przyznało lub wykazało problemy ze zrozumieniem czytanego tekstu lub słuchanej informacji oraz jej zapamiętaniem. Tylko 15 (w formie cyfrowej 10) dzieci wykazało średnią umiejętność odbioru informacji w formie tradycyjnej i zaledwie 10 (w formie cyfrowej 16) na poziomie uznanym w badaniach za wysoki (10 i powyżej zrozumianych informacji).

KLASY I-III

Wykres 5. Znajomość i użyteczność tradycyjnych form przekazu informacji. Grupa eksperymentalna i-iii.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

KLASY I-III

Wykres 6. Znajomość i użyteczność cyfrowych form przekazu informacji. Grupa eksperymentalna i-iii.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

Kultura czytelnicza w rodzinach uczniów oraz kształtowanie nawyków czytania ma bezpośrednie przełożenie na poziom kompetencji informacyjnych i medialnych uczniów a zatem również grupy eksperymentalnej. Wykres nr 7 wykazuje współczynnik proporcji rodzin z jakich pochodzą respondenci: 77 dzieci przyznało, że w ich domu rzadko czyta się książki / prasę, nie widuje rodziców czytających książki / prasę lub rodzice czytają sporadycznie. A co za tym idzie książka / prasa nie jest priorytetowym źródłem informacji. Zaledwie 41 dzieci przyznało systematyczne czytanie książek / prasy lub nawyk czytania w ich domu.

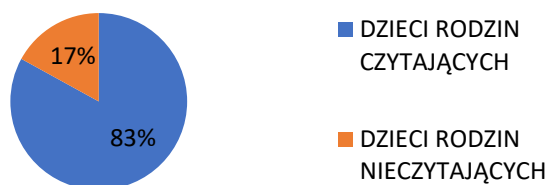
KLASY I-III

Wykres 7. Współczynnik rodzin czytających. Grupa eksperymentalna i-iii.
Współczynnik umiejętności: rodziny nie czytające – od 0 do 6 książek rocznie, rodziny czytające powyżej 7 książek rocznie.

W odwołaniu do wykresu 7. wykres nr 8 jest współczynnikiem poziomu umiejętności uczniów czytających do uczniów nie czytających. Naświetla zależność pomiędzy obecnością kultury czytelnicznej w domu rodzinnym ucznia a umiejętnościami informacyjnymi i medialnymi. Okazuje się, że 34 na 41 dzieci z deklarujących kulturę czytelniczną w domu nie miało żadnych problemów z przyswojeniem, przetworzeniem przekazaniem 10 lub więcej informacji. W grupie dzieci z rodzin nieczytających podobne wyniki osiągnęło jedynie 11 na 77 dzieci.

KLASY I-III

Wykres 8. Współczynnik uczniów czytających - przyswajanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji. Grupa eksperymentalna i-iii.
Współczynnik umiejętności: dzieci rodzin nie czytających 0-9 informacji, dzieci rodzin czytających 10 i powyżej.

Kolejnym czynnikiem determinującym poziom kompetencji medialnych i informacyjnych uczniów jest znajomość zasad bezpiecznego korzystania z informacji również w sieci. Dane przedstawione na wykresie 9 są bardzo zadawalające, ponieważ 31 uczniów wykazało wysoką znajomość zasad bezpieczeństwa cyfrowego oraz 54 uczniów na poziomie średnim. 33 wykazało

niską znajomość lub brak znajomości podstawowych zasad.

KLASY I-III

Wykres 9 znajomość zasad bezpieczeństwa cyfrowego. Grupa eksperymentalna i-iii.
Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

Podobnie jak w grupie eksperymentalnej klas I-III, w grupie klas IV-VI istotnym elementem w podziale respondentów jest ilościowy układ grup (wykres 10.) wiekowych uczniów z uwagi na wielopoziomowość stawianych wymagań edukacyjnych, oraz możliwości i różnorodność rozwojową samych dzieci. 43 ze 192 badanych dzieci było wieku 10 lat. Najwięcej bo 86 cechowało dzieci w wieku 11 lat. Wiek 12 lat deklarowało 63 dzieci.

KLASY I-III

Wykres 10. Podział uczniów ze względu na wiek. Grupa eksperymentalna iv-vi.

Rozkład procentowy respondentów w podziale na płeć jest niemal połowiczny. W eksperymencie udział łącznie udział wzięło 192 uczniów klas IV-VI w tym 98 uczniów i 94 uczennic. Zakłada się, że rozkład płci wśród uczniów nie ma większego wpływu na wyniki badań, gdyż zarówno chłopcy jak i dziewczęta w równej mierze posiadają zainteresowania i umiejętności związane z technologiami. Rozkład próby prezentuje wykres nr 11.

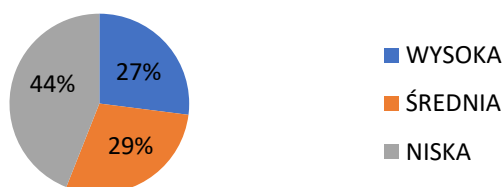
KLASY IV-VI

Wykres 11. Podział uczniów ze względu na płeć. Grupa eksperymentalna iv-vi.

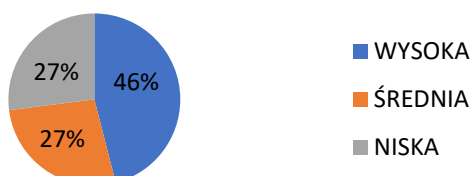
W określeniu badania poziomu medialnego i czytelniczego grupy pomocne okazało się rozpoznanie w zestawieniu kontrastowym znajomości tradycyjnych i cyfrowych źródeł informacji (patrz wykres 12 i 13). Rozkład próby w tradycyjnych źródłach informacji jest dość proporcjonalny na poziomie umiejętności wysokim (56 dzieci) i średnim (52 dzieci) niestety zdecydowaną większością 84 dzieci prym wiodą te o niskim poziomie znajomości tradycyjnych źródeł informacji. Wręcz odwrotną sytuację obserwujemy przy wynikach znajomości cyfrowych źródeł informacji. Zdecydowana większość respondentów (88) wykazało się znajomością powyżej 10 cyfrowych źródeł informacji i/lub umiejętnością ich obsługi. Niskie i średnie umiejętności / wiedza o źródłach informacji cyfrowych utrzymała się na tym samym poziomie 52 uczniów.

KLASY IV-VI

Wykres 12. Znajomość i obsługa tradycyjnych źródeł informacji. Grupa eksperymentalna iv-vi.

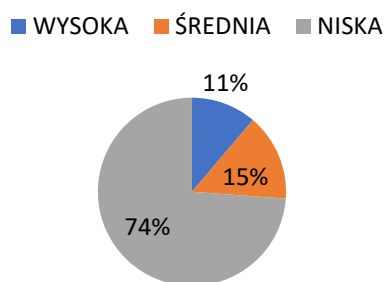
Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

KLASY IV-VI

Wykres 13. Znajomość i obsługa cyfrowych źródeł informacji. Grupa eksperymentalna iv-vi.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

Podobnie do powyższego zestawiono formy przekazu informacji tradycyjnych i cyfrowych (wykresy nr 14 i 15). O tyle o ile dane dotyczące tradycyjnych form przekazu informacji, gdzie niski lub brak znajomości zadeklarowało 142 uczniów, to podobna deklaracja 94 uczniów odnośnie form cyfrowych może być zaskakująca. Tylko 29 (w formie cyfrowej 44) dzieci wykazało średnią umiejętność odbioru informacji w formie tradycyjnej i zaledwie 21 (w formie cyfrowej 54) na poziomie uznanym w badaniach za wysoki (10 i powyżej zrozumianych informacji).

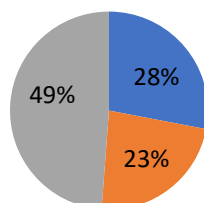
KLASY IV-VI

Wykres 14. Znajomość i użyteczność tradycyjnych form przekazu informacji. Grupa eksperymentalna iv-vi.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

KLASY IV-VI

■ WYSOKA ■ ŚREDNIA ■ NISKA

Wykres 15. Znajomość i użyteczność cyfrowych form przekazu informacji. Grupa eksperymentalna iv-vi.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

Kultura czytelnicza w rodzinach uczniów oraz kształtowanie nawyków czytania ma bezpośrednie przełożenie na poziom kompetencji informacyjnych i medialnych uczniów na każdym poziomie edukacji. Wykres nr 16 wykazuje współczynnik proporcji rodzin z jakich pochodzą respondenci: 167 dzieci przyznało, że w ich domu rzadko czyta się książki / prasę, nie widuje rodziców czytających książki / prasę lub rodzice czytają sporadycznie (np. przed snem). A co za tym idzie książka / prasa nie jest priorytetowym źródłem informacji. Zaledwie 25 dzieci przyznało systematyczne czytanie książek / prasy lub nawyk czytania w ich domu. Warto zauważyć zatrważający spadek proporcji rodzin czytających w stosunku do danych młodszej grupy eksperymentalnej I-III.

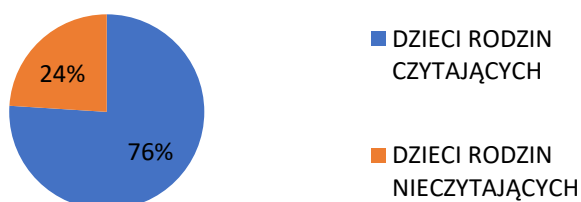
KLASY IV-VI

Wykres 16. Współczynnik rodzin czytających. Grupa eksperymentalna iv-vi.
Współczynnik umiejętności: rodziny nie czytające – od 0 do 6 książek rocznie, rodziny czytające powyżej 7 książek rocznie.

W odwołaniu do wykresu 16. wykres 17 jest współczynnikiem poziomu umiejętności uczniów czytających do uczniów nie czytających. Naświetla zależność pomiędzy obecnością kultury czytelniczej w domu rodzinnym ucznia a umiejętnościami informacyjnymi i medialnymi. Okazuje się, że 19 na 25 dzieci z deklarujących kulturę czytelniczą w domu nie miało żadnych problemów z przyswojeniem, przetworzeniem przekazaniem 10 lub więcej informacji. W grupie dzieci z rodzin nieczytających podobne wyniki osiągnęło jedynie 40 na 167 dzieci.

KLASY IV-VI

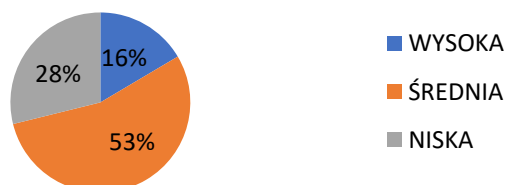

Wykres 17. Współczynnik uczniów czytających - przyswajanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji. Grupa eksperymentalna iv-vi.

Współczynnik umiejętności: dzieci rodzin nie czytających 0-9 informacji, dzieci rodzin czytających 10 i powyżej.

Kolejnym czynnikiem determinującym poziom kompetencji medialnych i informacyjnych uczniów jest znajomość zasad bezpiecznego korzystania z informacji również w sieci. Dane przedstawione na wykresie 18 są bardzo zadawalające, ponieważ 31 uczniów wykazało wysoką znajomość zasad bezpieczeństwa cyfrowego oraz 102 uczniów na poziomie średnim. 59 wykazało niską znajomość lub brak znajomości podstawowych zasad.

KLASY IV-VI

Wykres 18. Znajomość zasad bezpieczeństwa cyfrowego. Grupa eksperymentalna iv-vi.

Wskaźniki umiejętności: 0-4 niska, 5-9 średnia, 10 i powyżej wysoka znajomość.

Z przeprowadzonego sondażu diagnostycznego wśród nauczycieli badanej

szkoły podstawowej wynika, że 100% nauczycieli odbyło szkolenie z zakresu podniesienia kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych w przeciągu dwóch ostatnich lat. Lecz tylko 42% badanych uważa je za efektywne i pomocne w pracy dydaktycznej. 58% nauczycieli wyraziło niechęć do form pracy wymagających wykorzystania nowych technologii. Wyrażali opinie, iż informacje uzyskane na szkoleniu były wyłącznie bazą do dalszych samodzielnych działań. Jednak niechęć do samokształcenia poza godzinami pracy stanowiła dla nich barierę. Zapytani o chęć współpracy z biblioteką publiczną zauważali problemy jak: brak godzin w nauczaniu przeznaczonych stricte na wizyt w bibliotece, ograniczony dostęp do biblioteki szkolnej, kwestie organizacyjne wyjść do biblioteki, brak wsparcia rodziców. 98% nauczycieli wskazało potrzebę kierowanej edukacji medialnej dzieci.

Zakończenie

Kompetencje informacyjno-wyszukiwawcze są jedną z tych umiejętności, które warto rozwijać i kształtować w uczniach dając im jednocześnie możliwość nie tylko osiągnięcia wysokich wyników w nauce, lecz także narzędziem do rozwijania własnych predyspozycji i zainteresowań. Powyższe dane są wynikiem studium przypadku, z tego też powodu należy traktować je pokazowo. Należy bowiem mieć na uwadze takie czynniki jak możliwa częstotliwość i systematyczność lekcji bibliotecznych, wyposażenie i dostępność nowych technologii w bibliotece publicznej, jakość zajęć w tym zaangażowanie i kreatywność bibliotekarza i nauczyciela co bezpośrednio przekłada się na zaangażowanie uczniów.

Metoda eksperymentu pedagogicznego którą tu zastosowano ukazała zasadność systematycznej współpracy bibliotek publicznych ze szkołami podstawowymi w zakresie kształtowania kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych i edukacji medialnych uczniów wspomaganej TIK a w ten sposób wsparcie procesu realizacji założeń podstawy programowej dla szkół podstawowych. Ponieważ jak wynika z danych problemem nie jest brak chęci rozwijania kompetencji informacyjno-wyszukiwawczych przez uczniów, lecz brak wzorców w domu rodzinnym lub niewystarczające do tego warunki w szkole.

Bibliografia

- [1] Borawska-Kalbarczyk, K. (2015). Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian szkolnego środowiska uczenia się. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- [2] Derfert-Wolf, L. (2005). Information literacy - koncepcje i nauczanie umiejętności informacyjnych. Biuletyn EBIB, 62(1), s. 1-11.
- [3] Instytut Książki (2018). Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku. Pobrano 2 marca 2019, z: <http://instytutksiazki.pl/files/upload/files/Stany%20czytelnictwa%202017.pdf>
- [4] Ministerstwo Edukacji Narodowej (2016). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 „Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych”. Dz.U. poz. 985.
- [5] Minister Edukacji Narodowej (2017). Ustawa z dnia 14 lutego 2017 – podstawa programowa. Dz.U. poz. 356.
- [6] Okońska-Walkowicz, A. (red.). O kompetencjach kluczowych, e-learningu i metodzie projektu. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- [7] Ośrodek Rozwoju Edukacji (Producent). (2015). Kompetencje kluczowe. Pobrano z <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=6098>.
- [8] Prawo oświatowe (2016). Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 – prawo oświatowe. Dz.U. poz. 59.
- [9] Program Rozwoju Bibliotek (Producent). (2019) Pobrano 19 stycznia 2019, z: <http://frsi.org.pl/projekt/program-rozwoju-bibliotek/>
- [10] Smyrnova-Trybulska, E. (2018). Technologie informacyjno-komunikacyjne i e-learning we współczesnej edukacji. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [11] Zegzuła, D., Smyrnova-Trybulska E. (2018). Cooperation Of Educational Institutions With Public Libraries In The Context of ICT-Supported Media and Reading Education. W: E. Smyrnova-Trybulska (Red.), E-learning and Smart Learning Environment for the Preparation of New Generation Specialists (s. 265-290). Katowice-Cieszyn: Studio Noa for University of Silesia.